

IN VERGETELHEID GERAACKE
GROTE CATALAANSE
KUNSTENAAR GEËERD IN
NIEUW BOEK VAN
EVELINE STOEL.

De affichekoning

Kroniek van een Catalaanse kunstenaar en zijn museum

In 1967 opende schilder en affichemaker Emilio Vilá een museum met eigen werk, dat de kroon op zijn glansrijke carrière moet worden (Vilá werkte voor Pathé, Renault en andere grote opdrachtgevers en ook zijn vrije werk was ooit zeer gewild). Het liep anders. Na zijn dood kwam het museum in handen van zijn huishoudster en raakte het in verval. Vilá en zijn museum werden vergeten door het grote publiek.

Als kind kwam Eveline Stoel ieder jaar naar de Costa Brava. Daar ontdekte haar vader veertig jaar geleden bij toeval het vervallen museum. Toen ze er na een lange periode van afwezigheid terugkeerde, trof ze niet de oude huishoudster, maar haar kleinzoon; een jonge, begeesterde man en de nieuwe beheerder. In zijn keuze tussen verkopen of het museum nieuw leven inblazen, rees bij hem de vraag: wie was Vilá? En niet alleen bij hem, want Stoel was inmiddels ook gegrepen door de kunstenaar en zijn leven.

In deze journalistieke roman reconstrueert Eveline Stoel via het geromantiseerde personage Valentí, de jonge beheerder van het museum, het leven en oeuvre van Emilio Vilá. Zijn zoektocht leidt onder meer naar het feestelijke Parijs van de jaren twintig, de Spaanse Burgeroorlog en de transformatie van dictatoriaal Spanje tot geliefd vakantieland. Maar bovenal beschrijft Stoel hoezeer ambitie en vermeend onrecht een mens en zijn leven kunnen beheersen.

Valentí was begonnen met het fotograferen van de bijna vierhonderd tentoongestelde kunstwerken in het museum. Het gaf hem het gevoel een heuse conservator te zijn en grip te krijgen op de collectie die hij onder zijn hoede had. Op den duur kon hij een aantal van zijn foto's wellicht laten afdrukken op posterformaat en verkopen in het museum. Met een nog te ontwerpen certificaat erbij, zodat zijn posters begerenswaardiger zouden zijn dan de op 'hoogwaardig papier' of canvas afgedrukte afbeeldingen van Vilá die nu online te koop waren. Rijk hoefde hij niet te worden, zijn loon had hij immers al binnen via de bar, maar er móest iets verdiend worden om het museum te kunnen voortzetten.

Een vriend had aangeboden een website voor hem te bouwen en daarvoor had Valentí inmiddels beeld uitgezocht en teksten geschreven. Het was een welkome afwisseling geweest op het werk in de bar en hij had zichzelf verbaasd met professioneel klinkende zinnen zoals: 'Met het Museu Emili Vilá i Gorgoll gedenkt het dorp Llagostera de artistieke erfenis van een van zijn zonen.' Voorlopig was de wens de vader van de gedachte, maar Valentí had goede hoop dat hij in de toekomst niet langer de enige afgezant van 'het dorp' zou zijn. Als tiener had hij buitenlandse vrienden gemaakt op de stranden en in de discotheken van Platja d'Aro en Lloret de Mar, en met een aantal van hen onderhield hij nog steeds contact. Hij zou hun vragen zijn teksten te vertalen in het Engels en Frans; daarna kon de website online.

De laatste weken was hem het gevoel bekropen dat iets of iemand hem een handje hielp. Hoe ze hem had ontdekt, wist Valentí niet, maar een journaliste van dagblad *El Punt Avui* had hem benaderd en twee artikelen over het museum geschreven. Prompt had de gemeente aan het begin van de carrer Sant Pere een opvallende wegwijzer geplaatst om geïnteresseerden de juiste kant op te dirigeren. Ook was zijn voicemail volgestroomd met berichten van krantenlezers die een rondleiding wilden. Om niet wanhopig te lijken, had hij even gewacht met terugbellen en afspraken maken, maar ondertussen was hij natuurlijk dolblij. Niet alleen brachten bezoekers geld in het laatje, ze gaven hem ook het gevoel dat zijn interesse voor Vilá, die steeds meer op een obsessie begon te lijken, gerechtvaardigd was.

Hij had er plezier in om voor gids te spelen en af en toe een anekdote of wetenswaardigheid te kunnen toevoegen aan zijn verhaal over Vilá. Om uit te leggen dat de affichemaker zichzelf had gezien als een *pintor utilista*, een schilder van bruikbare kunst. Het voelde alsof hij ervoor in de wieg was gelegd, misschien nog wel meer dan voor het werk in de bar. Een vrouw die vroeger regelmatig in het museum kwam en na de artikelen in *El Punt Avui* opnieuw een afspraak had gemaakt, herinnerde zich hoe Valentí als kind had meegelopen met zijn oma en haar gasten. Terwijl zij vertelde over Vilá, droeg hij een asbak zodat museumbezoekers tijdens de tour konden blijven roken. Hij was het zelf compleet vergeten, maar ineens was de herinnering terug.

Later kreeg hij bezoek van Maurice Tran Trong-Tinchant, een Parijzenaar die hem een foto liet zien van een schilderij van zijn adoptiemoeder, Yvonne Ybels-Tinchant. Valentí kende haar naam uit de kasboeken van Salvador Vilá – Emilio had 'madame Ybels' regelmatig mee uitgenomen en 'monsieur Ybels' was degene die zijn hand had bezeerd met armpje drukken – en hij was verheugd er nu een gezicht bij te hebben. Ze was prachtig, en het schilderij ook. Met haar bleke huid, glanzende gitzwarte haar en rode lippen leek Yvonne op een art-decoversie van Sneeuwwitje. Ze zat op een stoel voor een pauwblauwe achtergrond, helde iets naar voren en hield een hand tegen haar hals waar een kralenketting omheen was gewikkeld.

'Het hing bij ons thuis,' vertelde Tinchant, 'samen met een andere afbeelding van haar die door

Pintor utilista, een schilder van bruikbare kunst

Vilá is gesigneerd. Ik wist niet hoe ze eraan gekomen was, we hadden het er nooit over, maar na haar dood vond ik een brochure over een expositie van Emilio Vilá waarin nóg een afbeelding van haar stond, die was gebruikt voor een reclame van Crème Simon. Zo mooi, die móest ik hebben. Dus besloot ik ernaar op zoek te gaan. Mijn moeder werkte in de publiciteit van de cinema – zo heeft ze meneer Vilá waarschijnlijk ontmoet – en haar jeugdvriendin Georgette Brezillon ook. Zij leefde nog, dus ik zocht haar op en vertelde over dat schilderij. 'Kom binnen en sluit de deur,' zei ze. 'Draai je nu om.' En daar hing het! Ze heeft het me cadeau gedaan, dus nu heb ik thuis drie Vilá's aan de muur hangen.

Tinchant, inmiddels begin zeventig, was zelf ook terechtgekomen in de filmwereld, als producer en distributeur van onafhankelijke films. 'De eerste keer dat ik het kantoor van Gaumont bezocht, voelde als thuiskomen,' herinnerde hij zich. 'Voor de ingang van de screening room hing een enorme poster van Vilá.'

Hoe meer verhalen en enthousiaste reacties, hoe meer Valentí werd gestimuleerd om zijn spitwerk voort te zetten. Ook was het aan de vragen en opmerkingen van bezoekers te danken dat hij voor het eerst in zijn leven geïnteresseerd was geraakt in kunstgeschiedenis.

Een nicht had hem in contact gebracht met Bernat, een voormalige antiquair/restaurateur met wie haar echtgenoot bevriend was. Tegenwoordig werkte Bernat als bemiddelaar in de kunstwereld en hij had aangeboden Valentí's kennis over kunst bij te spijkeren. Bij hun eerste ontmoeting had Valentí hem een rare snuiter gevonden; een artistiek type met een opvallend brilmontuur, een uitermate gesoigneerd baardje en perfect verzorgde, modieuze kleding. Aanvankelijk had Valentí de boot dan ook afgehouden. De meeste menen betrad hij met open vizier en zijn vrienden gaf hij zonder vragen te stellen de sleutels van zijn auto, maar als het om het museum ging,

was hij waakzaam. Dat was de les die hij had geleerd uit de boekhouding van zijn oma – ook te omschrijven als een verslag van onwetendheid en opportunisme – en inmiddels had Valentí ook zelf ervaren dat hij niet te goed van vertrouwen moest zijn.

Na de publicaties in *El Punt Avui* hadden een paar praatjesmakers uit Barcelona het museum bezocht. Laaiend enthousiast over Vilá's werk vroegen ze toestemming om foto's te maken, zodat ze ook hun vrienden op het bestaan van Museu Vilà konden wijzen. Valentí was akkoord gegaan, maar kwam er al snel achter dat de mannen geen kiekjes maar professionele foto's maakten en verbood hen verder te fotograferen – voor je het wist, werd de halve collectie verposterd.

Maar Bernat had geen kwade bedoelingen, zo had Valentí's nicht hem verzekerd. Het museum intrigeerde hem en hij wilde graag helpen, meer niet. Sindsdien kwam de kunstkenner eens in de zoveel weken langs. Urenlang luisterde Valentí bij die gelegenheden naar Bernarts uitleg over het reilen en zeilen in de kunstwereld, en naar zijn 'colleges' over beroemde kunstenaars en belangrijke musea. Valentí, die toch ook niet op zijn mondje was gevallen, kreeg er geen speld tussen.

'Pik er maar uit wat je nodig hebt', had Bernat gezegd. Dat deed Valentí gretig en hij merkte dat de lessen effect begonnen te krijgen: in oude artikelen over Vilá had hij herhaaldelijk gelezen dat Emilio een tijdgenoot en collega was geweest van de schilder en afficheontwerper Henri de Toulouse-Lautrec – meerder auteurs beweerden zelfs dat de twee bevriend waren geweest in Parijs. Maar Valentí begreep nu dat dit onzin was. In 1901, toen Toulouse-Lautrec stierf, was Emilio Vilá pas een jaar of dertien en woonde hij nog in Llagostera. Ook wist Valentí inmiddels het een en ander over verschillende schildertechnieken en -stromingen. In ieder geval genoeg om mee te kunnen praten toen zijn nieuwe vriend een vrouw meebracht die jarenlang aan het hoofd had gestaan van een aantal regionale musea. Zij was net zo onder de indruk van Vilá's werk als Bernat en bood Valentí eveneens haar kennis en contacten aan, mocht hij ze nodig hebben. En zo breidde zijn netwerk zich voorzichtig uit.

En daar hing het!

Eveline Stoel schreef haar doctoraalscriptie over de normaliseringspolitiek van de autonome Catalaanse regering na de dood van dictator Franco. Als freelance journalist schreef ze voor NRC Handelsblad, Het Parool en HP/De Tijd en ze is o.a. auteur van het boek *Asta's ogen*, waarvan 50.000 exemplaren werden verkocht.

De affichiekoning

Eveline Stoel | gebonden met kleurenkatern | 480 blz. | Uitgeverij Brandt

ISBN 9789492037749
€ 25,-

